

Gdańsk 20.03.2024 r.

Prof. dr. hab. Paweł Kukliński

Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki

w Gdańsku

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

mgr ZHAN ZHOU

ZLECENIODAWCA RECENZJI:

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie w związku z wszczęciem przez Radę Dyscypliny Artystycznej postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie artystycznej – sztuki muzyczne.

Zlecenie podjęte na podstawie ustawy z dnia 14.03.2023 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz.U. z 2017 roku poz. 261), Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19.01.2018 r. (Dz.U. z 2018 roku poz. 261) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzenia czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora oraz art. 179 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 3.07.2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 30.08.2018 r. poz.1669).

Do zlecenia dołączono następującą dokumentację:

- pismo przewodnie Przewodniczącego Rady Dyscypliny Artystycznej UMFC w Warszawie z dnia 11 stycznia 2024 roku,
- dzieło artystyczne w formie nagrania CD,
- opis dzieła artystycznego.

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

Praca doktorska Pani Zhan Zhou zatytułowana ***Niełatwa rola kobiety-artystki w XIX-wiecznej Europie. Życie i twórczość Amandy Maier w świetle najnowszych badań*** składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na nośniku elektronicznym oraz opisu dzieła. Wybór tematu podyktowany był chęcią przybliżenia sylwetki zapomnianej skrzypaczki i kompozytorki – Amandy Ronntgen-Maier oraz zwrócenia uwagi na trudny los kobiet-artystek w XIX-wiecznej Europie.

Dzieło artystyczne

Dzieło artystyczne wydane w formie płyty CD przez wytwórnę Ars Sonora (ARSO-CD-242) obejmuje:

Amana Maier (1853-1894)

Sonata na skrzypce i fortepian h-moll

1. Allegro.
2. Andantino.
3. Allegro molto vivace.

Sześć utworów na skrzypce i fortepian

4. Allegro vivace.
5. Allegretto con moto.
6. Lento.
7. Allegro molto. Leidenschaftlich.
8. Tranquillamente. Innig.
9. Allegro ma non troppo. Frisch, schwedich.

Nagrań dokonano w Studio Koncertowym Polskiego Radia im. Witolda Lutosławskiego w Warszawie w dniach 11.01.2023 r. oraz 8.04.2023 r. Realizatorem jest Ewa Olejnik.

Pani Zhan Zhou towarzyszy przy fortepianie Aleksandra Dallali. Promotorem pracy doktorskiej pani Zhan Zhou jest dr hab. Agnieszka Marucha.

W swojej pracy doktorantka sięgnęła po rzadko grywane utwory Amandy Maier – kompozytorki, skrzypaczki szwedzkiego pochodzenia, której zapomniana twórczość stanowi podstawę analizy i cel dysertacji doktorskiej. Trzyczęściowa Sonata h-moll, utwór powstały na przełomie 1874/1875 roku, stanowi przykład interesującej, głębokiej relacji pomiędzy instrumentami z bardzo czytelnie zarysowanym ładunkiem emocjonalnym.

W nagraniu możemy usłyszeć świadomie odzwierciedlony kształt formy w poszczególnych częściach. Zarówno zmiany nastroju, jak i charakteru dźwięku, za sprawą czytelnej, przemyślanej artykulacji, stanowią o mocnej stronie tej interpretacji. Jeśli chodzi o czytelność partytury pod względem elastycznego dialogowania pomiędzy instrumentami, zdarza się czasem dostrzec dosyć nieustępliwy kształt solistycznego dźwięku skrzypiec w miejscach akompaniujących. Dotyczy to wolumenu akordów, które często powinny raczej stanowić dopełnienie melodii fortepianu, czy pizzicat w części II, które z założenia są planem towarzyszącym, niejako wspierającą nastrojowość proponowaną przez pianistkę. W części III Sonaty wiele przedstawionych myśli posiada bardzo spójny energetycznie charakter wyrazu dzięki dbałości o jednolitą artykulację i kształt motywów. Za to we frazach kantylenowych, które płynnie przechodzą pomiędzy instrumentami, czasem brakuje

świadomych oznak dialogowania i różnorodności w zastosowanych gatunkach wibracji skrzypiec. Sonata h-moll jako forma trzyczęściowa ukazana jest we właściwym – kontrastowym charakterze. Poszukiwanie spójnego brzmienia i kształtu wyrazowego każdej z części odbywa się na kanwie wiedzy i dużego doświadczenia instrumentalnego artystek.

W kolejnym utworze – *Sześciu utworach na skrzypce i fortepian*, w założeniu formy daje się zauważyć wyraźne podobieństwo do scen fantastycznych pisanych choćby przez Roberta Schumanna. Każdy z zaprezentowanych utworów w przedstawionej interpretacji stanowi osobny ładunek emocji, ukształtowany w indywidualny i ciekawy sposób. Słuchacz podąża za tokiem muzycznego myślenia duetu, czasem znajdując nastrojową zbieżność ze znanymi utworami literatury skrzypcowej – część 3 Lento może kojarzyć się z I cz. Sonaty c-moll na skrzypce i klawesyn J.S. Bacha. W każdym z utworów możemy podziwiać przemyślany i wyważony obraz muzykalności obu artystek. Wspólna artykulacja, dramaturgia i dbałość o szczegóły wykonawcze to rozpoznawalna cecha tego nagrania. Po wysłuchaniu utworów Amandy Maier w interpretacji Zhan Zhou i Aleksandry Dallali odniosłem wrażenie, że muzyka tej rzadko goszczącej w programach koncertowych kompozytorki, niesłusznie jest pomijana.

Opis dzieła artystycznego

Istotą do właściwego odczytania intencji wyrazowych muzyki Amandy Maier, zawartych w nagraniu Pani Zhan Zhou, stanowi jego ciekawy opis, wraz z szeregiem niezbędnych informacji na temat osobowości i drogi twórczej zapomnianej kompozytorki a także charakterystyka jej utworów skrzypcowych. Praca ta, co należy podkreślić, spełnia wymogi pracy naukowej. Składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz czytelnych spisów przykładów nutowych, tabel oraz fotografii. Rozprawa doktorska spełnia wymagania przejrzystości tekstu w rozumieniu jego spójności w ciągu myślowym, łączy się w logiczną całość.

We wstępie autorka uzasadnia wybór tematu swojej pracy, sygnalizując trudne, niekiedy niesprawiedliwe, traktowanie aspiracji twórczych kobiet-artystek w XIX wieku. Postać Amandy Maier posłużyła doktorantce do udowodnienia potrzeby docenienia wszystkich kobiet, które zdecydowały się tworzyć w różnych dziedzinach nauki i sztuki w czasach, gdy przywilej komponowania i zawodowej gry estradowej zarezerwowany był od dawien dla mężczyzn.

Rozdział pierwszy to udana próba przedstawienia artystycznej drogi Amandy Maier, począwszy od pierwszych lat nauki w swojej ojczyźnie – Szwecji, poprzez studia w Sztokholmie i Lipsku, aż po debiut kompozytorski i lata wielkich sukcesów koncertowych. Szereg ciekawie przedstawionych faktów z życia kompozytorki dopełnia bogata zawartość tekstów źródłowych, które w barwny sposób przybliżają atmosferę życia muzycznego końca XIX wieku, a także dają obraz nietuzinkowej osobowości uznanej wówczas artystki. W kolejnym rozdziale Zhan Zhou przedstawia wiele dokładnych faktów na temat koncertowej działalności Amandy Maier, wykorzystując szereg dokumentów prasowych w postaci przytaczanych recenzji z koncertów. Rozdział trzeci zawiera dokładny spis kompozycji oraz ciekawą próbę charakterystyki wybranych utworów skrzypcowych.

Autorka pracy odnajduje w utworach Amandy Maier wiele związków z muzyką ludową Szwecji, trafnie wskazuje na liczne elementy ludowości w poszczególnych fragmentach utworów. Liczne analogie do szwedzkich pieśni ludowych w utworach Amandy Maier zdaniem doktorantki są cennym zabiegiem, który mógłby przyczynić się do tak bardzo potrzebnej rozpoznawalności jej stylistyki brzmieniowej. W tym rozdziale możemy znaleźć także bardzo wnikliwą analizę formalną Sonaty h-moll na skrzypce i fortepian oraz *Sześciu utworów na skrzypce i fortepian*, których nagranie autorka przedstawia w dokumentacji. Analiza formalna wraz z szeregiem trafnych uwag na temat zawartości warstwy muzycznej ww. utworów, a także indywidualnie odczytanych znaczeń poszczególnych fraz i motywów przez doktorantkę, stanowi o właściwej, świadomej pracy twórczej nad materiałem zawartym na płycie. W analizie zawartości muzycznej utworów zabrakło mi jednak ukazania siły wyrazu artystycznego jako efektu współdziałania kameralnego. W przedstawionych utworach materiał dźwiękowy w obu instrumentach stanowi jeden organizm; dokładniejsze ukazanie relacji pomiędzy instrumentami mogłoby, moim zdaniem, wzbogacić ten ciekawy fragment opisu dzieła. W dalszej części rozdziału znajdujemy analizę Koncertu skrzypcowego wraz z próbą przybliżenia jego problematyki.

Kolejny ważny podrozdział pracy dotyczy uwag na temat problemów wykonawczych w utworach skrzypcowych Amandy Maier. Autorka pracy dzieli się z nami własnymi doświadczeniami po nagraniu Sonaty oraz Sześciu utworów. Zwraca uwagę na trudne zadanie, jakim jest zawsze decyzja wykonawcy o kształcie koncepcji interpretacyjnej. Dalej możemy zapoznać się z wieloma cennymi wskazówkami praktyka, na temat wyzwań technicznych dla skrzypka, jakie niesie muzyka szwedzkiej kompozytorki oraz nieocenionej roli wyobraźni w obcowaniu z tą muzyką. Rozdział czwarty to rozważania autorki na temat losu kobiet-artystek w XIX-wiecznej Europie.

Doktorantka w swej pracy wykazuje się dużą rzetelnością, umiejętnie korzysta z bibliografii, świadomie prowadzi proces badawczy, tym samym wpływając na rozwiązanie najważniejszych założeń opisu dzieła artystycznego. Tytuł rozprawy doktorskiej jest tożsamy z treścią opisu, a założony cel artystyczny został udokumentowany w sposób logiczny i czytelny. Opis dzieła spełnia wymagania pod kątem merytorycznym i edytorskim, zgodnie z ogólnie przyjętymi standardami. Sposób ujęcia tematu i skrupulatność w sferze dokumentacji naukowej świadczą o walorach tej pracy i są godne pozytywnej oceny.

KONKLUZJA

Przedstawiony zapis dzieła artystycznego oraz jego opis stanowią spójną całość wartościowego materiału zarówno w aspekcie wykonawczym jak i teoretycznym.

Stwierdzam, że praca doktorska Pani Zhan Zhou poprzez swój twórczy i naukowy charakter stanowi ciekawe kompendium wiedzy na badany temat i stanowi wkład w rozwój dyscypliny artystycznej sztuki muzyczne. Wierzę, że wydanie płyty ze skrzypcową muzyką Amandy Maier przyczyni się do popularyzacji jej twórczości i dotychczas zapomniana muzyka zyska nowych wykonawców.

Wobec powyższego stwierdzam, iż doktorantka wykazała się wiedzą teoretyczną, a także umiejętnością do prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej. Rozwiązała założenia zagadnienia artystycznego i spełnia tym samym wymagania art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2021 r. poz. 478).

W związku z powyższym wnoszę o przyjęcie przedstawionej pracy doktorskiej pani Zhan Zhou.

Prof. dr hab. Paweł Kukliński